

ARVUSTUS › Neli mõtet tunnis

Ott Karulin
TEATRILEHTLANE

29. juuni 2021, 21:56

- Semiootiline traktaat ja maiuspala
- Mil määral on olemas lausumata sõna?
- Loomulikult intensiivne koosmäng

Jörgen Liik lavastuses «Täna õhtul Lorem Ipsum». FOTO: Kristiina Praks

See ei ole veel arvustuse algus, vaid lause, mis seda algust asendab ja mis kestab senikaua, kui kirja on saanud täpselt nii palju sõnu, et ma lausujana tahan panna punkti. Punkt. Selle lause eesmärk, nagu ka eelmiste lausete eesmärk on kasutada arvustuses sama võtet, millega alustatakse, või õigemini, millega alustamist asendatakse lavastuses, mida see tekst arvustab.

Mart Kangro lavastuse «Täna õhtul Lorem Ipsum» pealkiri viitab pseudoladinakeelsele sõnajakale, mida kasutatakse kujundamisel täitetekstina, et näha, kuidas tekst hakkab välja nägema, veel enne kui saabub päris tekst, see tähendab tähendusega ja lõplik tekst.

KUULA ARTIKLIT

Ka Von Krahli teatri lavastus algab tühja lavaga, kuigi seda mööndustega, sest seinäääred on palistatud publikut meelitava toolireaga ning etendajad juba istuvad ja ootavad, et need toolid, mille ülesanne ongi olla istutavad, saaksid oma funktsiooni täita. Mis saab aga toolist, tema olemusest siis, kui keegi sellele tõepoolest istub? Kas ta kaotab oma iseseisva olemuse, lahustudes istuja funktsiooni olla näiteks teatrivaataja?

«Täna õhtul Lorem Ipsum» on omamoodi semiootiline traktaat, mis arutleb sõna ja teo, keele ja keha, olemise ja asendamise suhete üle. Nende teemadega on Kangro varemgi tegelenud, näiteks lavastustes «Talk To Me» (2011) ja «Fantastika» (2015), kuigi küsimus sõna kehalisusest on saatnud ühel või teisel moel pea kõiki tema töid.

Veider küll, aga me tõesti kipume sõna ja keha vastandama nii elus, kus paljudes argirituaalides on keha normidesse köidetud, taandatud ning valitseb sõna (kogu etikett on sellele võimusuhtele üles ehitatud), kui ka teatris, kus viimase poolsajandi ja veidi enamagi otsingulisuse refrääniks on olnud võitlus sõna ülemvõimu vastu (lähtekohaks siis dramaatiline teater, mille puhul on ülejäänud väljendusvahendid, nagu valgus, heli ja ka keha, ennekõike sõna elavaks tegemise teenistuses).

Ometigi on ju ka vähemalt sõna lausumine, selle välja ütlemine füüsiline tegevus – seda muidugi juhul, kui sõna saab häälega välja öeldud, mis omakorda viib küsimuseni: mil määral on olemas lausumata sõna ja kas sellelgi on võim keha üle?

Füüsilised sõnad

Seda, kui füüsiline on lausumine, näitab Kangro oma lavastuses mitmeti (ei, «näitab» on siinkohal liiga ühesuunaline, passiivne sõna, parem öelda: teeb nähtavaks). Ühes stseenis võetakse järgemööda ette häälikud, suunates korraga ühele neist kogu tähelepanu, nii-öelda joonides see häälik füüsilise pingutuse abil alla.

Teisel aga kehastuvad sõnad kordamises või neid skandeerides, rütmiliselt lausudes. «Täna õhtul Lorem Ipsum» on Kangro teostest vist seni kõige rahvalikum, kuigi seda pigem rahvapärimuse kui -pärase tähenduses. Lavastuses jõuab lausumine mitmel korral loitsimisse või ka itkemisse, lüües lauda arhailise maiguga deminutiivid (nagu «tareke») ja regivärsi ning otsides seeläbi meie sõnade, aga ehk ka (unustatud) kehalisuse päritolu.

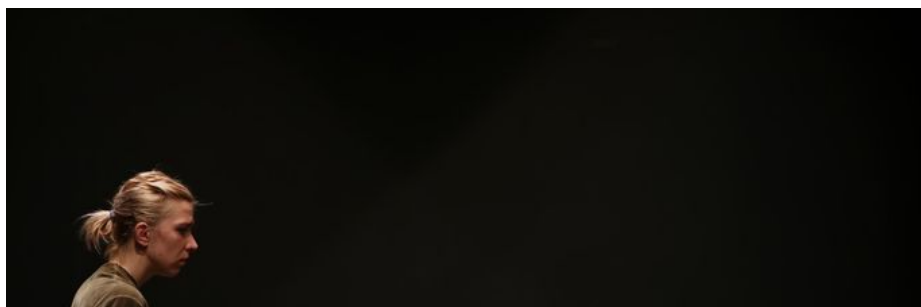
Lavastus kui maiuspala

Aga mis see lavastus siis ikkagi on, võiks semiootikaleige lugeja siinkohal pärida. Olgu: «Täna õhtul Lorem Ipsum» on ruumi loomine nelja etendaja poolt, kus huumor toitub näitlejamängust ning (põhi)mõttena jääb kõlama soovitus kõndida ka mõteldes. Teatavasti (kuuldavasti) kõnnib inimene keskmiselt kiirusega neli kilomeetrit tunnis.

Seda väidet korratatakse lavastuses lisandusega: «Neli mõtet tunnis.» Kuigi see pole esitatud üleskutsena, isegi mitte nendinguna, pidin lavastust vaadates siiski tõdema, et ei mäleta, millal võtsin viimati aega mõni mõte päriselt ka lõpuni mõelda ja hoida välja ütlemist või ka üldse sõnastamist võimalikult kaua kinni – panna sellele pakendamise, täiteteksti tekitamise kiusatusele vastu.

«Täna õhtul Lorem Ipsumi» tegijad pole ilmselgelt mõeldes kiirustanud, sest dramaturgiliselt on see lavastus maiuspala, laotades esiti tühjusesse mitmeid justkui omaette toimivaid teemavõimalusi ning sidudes need siis sujuvalt tervikuks nii sõnas kui ka tegevuses (teksti autoriks on trupi ja lavastaja kõrval Eero Epner).

Pean Kangrot üldse üheks sõnatundlikumaks lavastajaks Eestis ning tema koostööd Epneriga on saanud mõnust nurrudes kogeda varemgi: näiteks seesama «Fantastika» teatris NO99 või ka Kangro, Epneri ja Juhan Ulfsaki ühistöös «Workshop» ja «Kas te olete oma kohaga rahul» (Kanuti Gildi SAAL 2018 ja 2020). Sel korral näeb lavastusdramaturgia ette sedagi, et igal etendusel on erinev etendajate koosseis.

Katariina Tamm lavastuses «Täna õhtul lorem ipsum». FOTO: Von Krahli FOTO: Kristiina Praks

Minu kogetud etendusel olid laval Rasmus Kaljujärv, Jörgen Liik, Ursel Tilk ja Ingmar Jõela, aga et näha ka ülejäänuid (Marika Vaarik, Mari Abel, Katariina Tamm, Markus Truup), peab veel vähemalt paar korda tagasi minema. Põhjuse selleks annab nii esmakogitud koosseisu loomulikult intensiivne koostöö kui ka lavastuse enda teemakese: kui sõna sünnib kehas (või kui ka sõna asendab keha), siis on ju loogiline, et see sõna sünnib igas kehas veidi erinevana. Ilmselt ka siis, kui vaataja on sama, aga tondike seda teab.

«Täna õhtul Lorem Ipsum» on ruumi loomine nelja etendaja poolt, kus huumor tohtub näitlejamängust. FOTO: Kristiina Praks

ARVUSTUS

«Täna õhtul Lorem Ipsum»

Autorid Mart Kangro, Eero Epner ja trupp.

Näitlejad Marika Vaarik, Mari Abel, Katariina Tamm, Rasmus Kaljujärv, Jörgen Liik, Markus Truup, Ursel Tilk, Ingmar Jõela

Esiendus 17. juunil 2021 Von Krahli Teatris

Wimbledon jätkub vaatamata